

Hanhipellot ovat toimiva tapa hallita valkoposkihanhien maataloudelle aiheuttamia vahinkoja

Suomen kautta muuttavien tiukasti suojeltujen valkoposkihanhien määrä on kasvanut voimakkaasti. Samalla lajin maataloudelle aiheuttamat vahingot ovat lisääntyneet merkittävästi. Valkoposkihanhen nykyisen suojelustatuksen reunaehdoilla lajin aiheuttamia vahinkoja ei voida merkittävästi vähentää. Haittoja ja konfliktia voidaan kuitenkin hallita ja lieventää hanhipeltoja perustamalla, sekä tehostamalla ja kehittämällä uusia hanhien karkotuskeinoja. Kaikkia taloudellisia vahinkoja ei pystytä estämään, joten viljelijöille aiheutuvat taloudelliset vahingot on syytä korvata myös jatkossa.

Suosituksat pähkinäkuoressa:

- Tuetaan hanhi- ja karkotuspeltojen - hanhipeltokonseptin - toimintaa jatkossa. Hanhille osoitetut pellot, sekä pellot, joilta hanhet karkotetaan, ovat yhdessä toimiva tapa vähentää ja hallita valkoposkihanhiin aiheuttamia maatalousvahinkoja.
- Kehitetään ja tuetaan tehokkaiden ja oikein ajoitettujen hanhiin karkotusmenetelmien käyttöä. Paukkupatruuna ja kuolettava ampuminen ovat yhtä toimivia keinoja valkoposkihanhiin karkottamisessa. Keväällä kovaäänisten karkotteiden käyttö on kielletty lintujen lepäily- ja pesimärauhan turvaamiseksi.
- Vahvistetaan viranomaisten yhteistyötä ja tiedonkulkua hanhipeltojen ja karkotuslupien hallinnoinnissa, jotta hanhia voidaan karkottaa mahdollisimman tehokkaasti erityisesti keväisin, jolloin syntyvät suurimmat vahingot.
- Kehitetään korvausjärjestelmää ja hanhipeltokonseptia pitkäjänteisesti. Varmuus vahinkojen korvaamisesta ja ennaltaehkäisevien toimien jatkuvuudesta ovat tärkeitä viljelijöiden ammatinharjoittamisen ja hanhiasioiden kestävä, oikeudenmukaisen ja erityisesti luomutuotannon erityisvaatimusten huomioon ottavan hallinnan kannalta.

Valkoposkihanhiin aiheuttamat vahingot ovat kasvaneet valtavasti

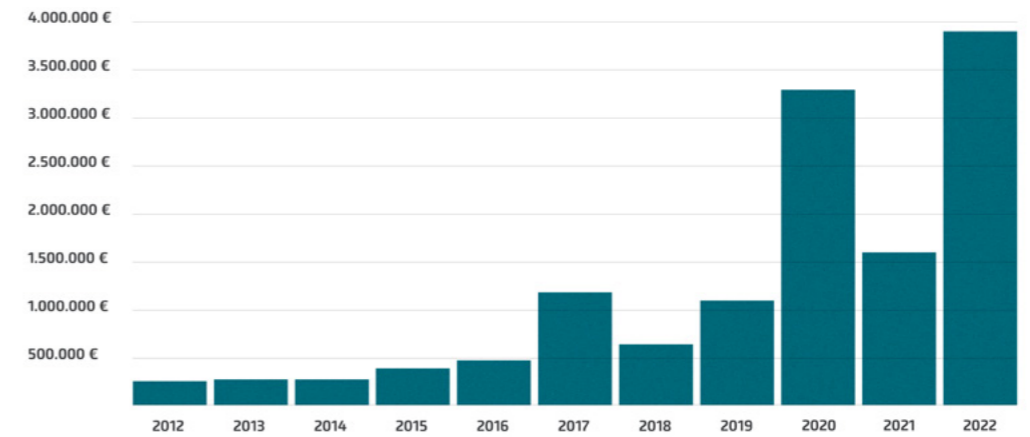
Valkoposkihanhiin Barentsinmeren kanta on kasvanut voimakkaasti. 1980-luvun alussa hanhia oli alle 100 000. Valkoposkihanhi suojeltiin tiukasti Bernin sopimuksessa ja Euroopan unionin lintudirektiivissä, minkä jälkeen kanta on kasvanut nykyiseen noin 1,4 - 1,5 miljoonaan yksilöön.

Noin 500 000-800 000 Jäämeren rannikon valkoposkihanhea levähtää ja ruokailee keväisin ja syksyisin muuttomatkallaan Pohjois-Karjalan ja Kaakkois-Suomen pelloilla. Suurimmat, kymmenien tuhansien yksilöiden hanhiparvet voivat syödä karjalle tarkoitettun nurmen suuriltakin pelloilta nopeasti. Kannan koon kasvun ja muuttoreitin siirtymisen myötä valkoposkihanhiin maataloudelle aiheuttamat vahingot ovat lisääntyneet merkittävästi (Kuva 1). Vahinkoja voi tulla vuosittain yli 10 000 hehtaarille, ja ne keskittyvät Pohjois- ja Etelä-Karjalaan, joissa on paljon nurmivaltaista maataloutta.

Maakunnissa sijaitsi yli 90 prosenttia vahingonkorvauksia vuosina 2017-2021 saaneesta peltoalasta.

Luonnonvarakeskuksen tutkimushankkeessa tehtyjen haastatteluiden ja kyselyiden perusteella voidaan todeta, että valkoposkihanhi ovat taloudellisten vahinkojen lisäksi lisänneet maanviljelijöiden stressiä, huolta ja työmäärää. 90 % haastatelluista viljelijöistä ja noin 70 % kansalaisista oli sitä mieltä, että hanhia pitäisi saada metsästää ja hyödyntää ravintona. Valkoposkihanhiin nykyinen suojelumalli koettiin epäoikeudenmukaisena ja outona.

Hankkeessa tehdyn kansalaiskyselyn perusteella valkoposkihanhiin aiheuttamista haitoista ja niiden ehkäisemisestä ei ole kansalaisten keskuudessa yksimielisyyttä. Asuinpaikasta riippumatta suomalaiset kuitenkin ymmärtävät, että hanhiin laidunnus vaikeuttaa maanviljelijöiden tilannetta.

Kuva 1. Korvatut valkoposkihanhiin vahingot ovat kasvaneet vuodesta 2012. Osa ELY-keskuksista on raportoinut mukaan korvauksia muiden lintujen haitoista, mutta valtaosa korvauksista koskee nimenomaan valkoposkihanhia.

Kuva 2. Hanhipelto koostuu sekä hanhiin ruokailulle ja lepäämiselle rauhoitetusta alueesta että karkotuspellosta eli normaalin viljelytoiminnan alueesta, jolta hanhia karkotetaan aktiivisesti. Hanhipellot vähentävät karkottamisesta syntyvää hanhiin turhaa lentelyä ja satovahinkoja, jos linnut saadaan ohjattua niille tehokkaasti.

Hankkeen suositukset päättäjille

• **Hanhipellot ja karkotuspellot ovat toimivia tapoja vähentää ja hallita valkoposkihanhiin aiheuttamia vahinkoja. Parhaan lopputuloksen saavuttamiseksi on suositeltavaa, että viljelijät ja viranomaiset suunnittelevat yhdessä hanhi- ja karkotuspeltojen sijainnin ja määrän.** Karkotus vähentää hanhiin aiheuttamia satovahinkoja ja ohjaa hanhia hanhipelloille. Tuloksellisen karkotuksen tulee olla koordinoitua, järjestelmällistä ja jatkuvaa. Hanhipeltokonsepti on tehokkain silloin, kun hanhipelto on laaja ja yhtenäinen, karkotuspellot ovat hanhipellon välittömässä läheisyydessä ja hanhipeltoja on selvästi enemmän kuin karkotuspelloja. Jos karkotuspelloja on liikaa, hanhiin lentely lisääntyy ja vahingot leviävät laajemmalle.

• **Valkoposkihanhiin karkotuksessa on suositeltavaa tehokkaiksi todettuja menetelmiä ja tuettava oikea-aikaista karkottamista.** Paukkupatruuna ja kuolettava ampuminen ovat tehokkaimpia keinoja karkottaa hanhia. Tuloksien mukaan kuolettava ampuminen voi joskus tehostaa karkotevaikutusta. Muissa tutkimuksissa on saatu samanlaisia tuloksia. Kuolettava ampuminen ei ole yksinään realistinen keino ratkaista hanhiin aiheuttamia ongelmia, sillä populaatio on suuri, ja kansainväliset suojelusäädökset eivät salli kannan rajoittamista vahinkojen pienentämiseksi. Hanhiin karkottaminen on tärkeintä kevätmuuton aikaan, jolloin vakavimmat vahingot syntyvät. Ravinteikas ensimmäinen nurmisato, erityisesti luomuviljelyssä, on tärkeä maidontuotannolle. Karkotus vaatii henkilöresursseja ja yhteiskunnan tukea, mutta sen avulla voidaan suojata tärkeimmät sadot ja lieventää hanhikonfliktia.

Kuva: Tuomas Seimola

• Viranomaisyhteistyön kehittäminen hanhipeltojen hallinnan suunnittelussa ja päätöksenteossa.

Mikäli poikkeuslupia myöntävällä viranomaisella olisi nykyistä aiemmin tiedossa tulevien hanhipeltojen sijainti ja koko, se voisi mahdollistaa nykyistä laajemmin harkinnan karkotuslupien myöntämiselle kyseiselle alueelle myös keväisin. Tärkeiksi katsotuilla lintualueilla hanhien karkotus on kokonaan kielletty keväisin muiden lintujen lepo- ja pesimärauhan turvaamiseksi. Tällä hetkellä hanhipelto- ja pesimärauhan turvaamiseksi tehdään vuodeksi kerrallaan, ja ne täytyy ilmoittaa vasta syksyllä, mikä estää pitkäjänteisen hanhipelto-karkotuspelto-suunnittelun. Jos hanhipeltoja katsotaan olevan alueella tarpeeksi myös muiden lintujen häiriöttömän levähtämisen turvaamiseksi, lupaviranomaisella voisi olla mahdollisuus harkita karkotuksen sallimista myös joillakin tärkeisiin lintualueisiin kuuluvilla pelloilla tilatalouden kannalta

tärkeiden satojen suojaamiseksi. Tutkimustulosten perusteella karkotustoimet eivät vaikuta pelloilla pesivien kahlaajien pesimismenestykseen, vaan voivat jopa parantaa sitä.

• Kehitetään maatalousvahinkojen korvausjärjestelmää ja vahinkoja ennaltaehkäiseviä toimia, sillä valkoposkihanhiin maataloudelle ja yhteiskunnalle aiheuttamat kustannukset ovat merkittäviä.

Käytössä oleva korvausjärjestelmä ja hanhipelto-konseptin rahoitus ovat tärkeitä viljelijöiden toimeentulon säilyttämiseksi ja konfliktien minimoimiseksi. Vahinkojen korvausjärjestelmää pitää kuitenkin kehittää. Tällä hetkellä viljelijälle maksettava korvaus hanhien aiheuttamista vahingoista arvioidaan maakunnan keskiarvosadon mukaan. Tämä kohtelee eriarvoisesti viljelijöitä, jotka pyrkivät kehittämään viljelymenetelmiä ja parantamaan satoa.

Valkoposkihanhiin aiheuttamien vahinkojen hallinta nyt ja tulevaisuudessa

Valkoposkihanhiin tiukan suojelun takia valkoposkihanhiin aiheuttamien maatalousvahinkojen hallinta perustuu poikkeuslupiin kaikissa kansainvälisissä sopimuksissa ja suojelulainsäädännön (Bernin yleissopimus ja EU:n lintudirektiivi) hyväksytyissä maissa. Suojelun käytännöt ja hallintamenetelmät kuitenkin vaihtelevat eri maiden välillä suuresti riippuen kansallisesta lainsäädännöstä. Esimerkiksi Tanskassa hanhia saa karkottaa poikkeusluvulla ampumalla syyskuusta helmikuuhun ilman kiintiöitä, ja maaliskuusta toukokuuhun paikkaan ja aikaan sidotulla kiintiöllä, saaliin hyödyntäen, mutta taloudellisista vahingoista ei makseta korvauksia.

Ruotsissa hanhien karkotus on sallittu ampumalla, ja vahingoista maksetaan myös korvaus. Vuosittain valkoposkihanhia ammutaan Euroopassa noin 70 000 yksilöä.

Lähtökohtaisesti poikkeuslupiin perustuva ampuminen ei ole kannan hallinta- ja rajoittamiskeino, sillä ampumakiintiöt on yleensä rajattu ajallisesti ja paikallisesti. Valkoposkihanhiin aiheuttamien vahinkojen merkittävä vähentäminen kantaa rajoittamalla vaatisi lajin poistamisen tiukan suojelun piiristä kansainvälisistä sopimuksista ja lainsäädännöstä. AEWA:n (Agreement on the Conservation of Afri-

can-Eurasian Migratory Waterbirds) alaisen valkoposkihanhiinryhmän mukaan lajin Barentsinmeren populaation suotuisan suojelun taso on 400 000-750 000 yksilöä. Nykyinen kanta on kaksinkertainen suotuisan suojelun enimmäistasosta, joten biologisilla perusteilla valkoposkihanhiin Barentsinmeren kanta kestäisi rajoittamisen. Valkoposkihanhiä on ehdotettu siirrettäväksi pois Bernin sopimuksen ja lintudirektiivin tiukan suojelun liitteistä, mutta aina-kaan toistaiseksi tätä ei ole tapahtunut.

Barentsinmeren valkoposkihanhiinryhmän kasvu on viime vuosina tasaantunut, ja hurjimmat kasvunusteet eivät ole toteutuneet. Suuri populaatio voi

kuitenkin kasvaa nopeasti. Hanhet ovat myös käyttäytymiseltään joustavia, joten niiden muuttoreitit voivat muuttua. Suomen kautta muuttaa nyt noin puolet arktisesta populaatiosta. Tilanne voi kuitenkin muuttua nopeasti, johon on syytä varautua.

Tutkittua tietoa tarvitaan keväisen kovaäänisen karkotuksen häirintävaikutuksesta pesiviin ja lepäileviin lintuihin, jotta tehokkaaksi todettua kovaäänistä karkotusta voitaisiin harkita sovellettavaksi myös keväisin. Lisäksi tarvitaan lisäselvityksiä laajassa mittakaavassa sovellettavan hanhipelto-konseptin kustannustehokkuudesta ja hyväksyttävyydestä.

Tietoa hankkeesta

Ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön rahoittamissa hankkeissa tutkittiin valkoposkihanhiin maataloudelle ja maanviljelijöille aiheuttamia haittoja, karkotusmenetelmien tehokkuutta ja hanhipelto-konseptin toimintaa. Luonnonvarakeskuksen ja Turun yliopiston toteuttaman hankkeen yhteistyökumppanina toimi Pohjois-Karjalan ELY-keskus.

Lähteet

EGMP (2021) Population Status and Assessment Report 2021. EGMP Technical Report No. 19 Bonn, Germany

Heim, W., Piironen, A., Heim, R.J., Piha, M., Seimola, T., Forsman, J.T. & Laaksonen, T. 2022. Effects of multiple targeted repelling measures on the behaviour of individually tracked birds in an area of increasing human-wildlife conflict. *Journal of Applied Ecology* 59: 3027-3037 | <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14297>

Hiedanpää, J., Salo, M., Jokinen, M., Pellikka, J., Store, R., Laaksonen, T., Pirinen, M., Heim, W., Piironen, A., Mikander, N., Lohilahti, H. & Forsman, J.T. 2023. Amidst the flyway: co-designing accommodation fields for the barnacle goose in South-Eastern Finland. In: Roderick Lawrence (ed.) *Handbook of Transdisciplinarity: Global Perspectives*. London: Edward Elgar. | <http://dx.doi.org/10.4337/9781802207835.00033>

Jager, M. de., Buitendijk, N.H., Baveco, J.M., Els, P. van & Nolet, B.A. 2023. Limiting scaring activities reduces economic costs associated with foraging barnacle geese: Results from an individual-based model- *Journal of Applied Ecology* 50: 1790- 1802 | <https://doi.org/10.1111/1365-2664.14461>

Jensen, G.H., Johnson, F.A., Baveco, H., Koffijberg, K., Goedhart, P.W., McKenzie, R. and Madsen, J. 2022. Population Status and Assessment Report 2022. EGMP Technical Report No. 20 Bonn, Germany

Nolet, B.A., Kölzsch, A., Elderenbosch, M. & van Noordwijk, A.J. 2016. Scaring waterfowl as a management tool: how much more do geese forage after disturbance? *Journal of Applied Ecology* 53: 1413-1421. | <https://doi.org/10.1111/1365-2664.12698>

Salo, M., Seimola, T., Pirinen, M., Laaksonen, T., Hiedanpää, J., Piironen, A., Jokinen, M. & Forsman, J.T. 2021. Arktiset valkoposkihanhiin ja maatalousvahingot - löytyykö ratkaisu hanhipelloista (In Finnish with English summary [Accommodation fields as solution to agricultural damage caused by arctic barnacle goose])? *Linnut-Vuosikirja 2021*: 152-161. | https://lintulehti.birdlife.fi:8443/pdf/artikkelit/10717/tiedosto/Linnut_VK2021_152-161_Hanhipelto_artikkelit_10717.pdf#view=FitH

Tombre, I.M., Fredriksen, F., Jerpstad, O., Østnes, J.E. & Eythórsson, E. 2022. Population control by means of organized hunting effort: Experiences from a voluntary goose hunting arrangement. *Ambio* 51: 728-742. | <https://doi.org/10.1007/s13280-021-01590-2>

Lisätietoja:

Tutkimusprofessori Jukka Forsman,
jukka.forsman@luke.fi, puh: 029 532 2395

Tutkimusprofessori Juha Hiedanpää,
juha.hiedanpaa@luke.fi, puh: 029 532 7801

Erikoistutkija Mikko Jokinen,
mikko.jokinen@luke.fi, puh: 029 532 3525

Kannen kuva: Kauko Niemi

Luonnonvarakeskus 2024

Policy Brief 1/2024

ISSN 2343-4252

ISBN 978-952-380-837-9 (verkkojulkaisu)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-837-9>